

УДК 811:111

С.В. Новоселецька,
Національний університет “Острозька академія”,
м. Острог

ГЛОБАЛЬНА АНГЛІЙСЬКА У ЄВРОСОЮЗНОМУ КОНТЕКСТІ

Мета даної статті – розкрити питання “Чи можливо взяти спеціальний термін англійською мовою і прямо трансферувати його в іншу мову. Чи новостворена глобалізаційна англійська термінологія у Євросоюзі завжди виправдана і що потрібно робити євроагенціям та перекладачам сьогодні”.

This article deals with the problem that words are not enough. The author discusses the question “Do people from different cultures mean the same things when they use the same words?”

Чи люди різних культур мають на увазі ті самі речі, коли вжива-

ють ті ж слова? Розповсюдження англійського усного мовлення у за-собах масової комунікації, соціокультурних міжнародних контактах зумовлює динаміку розвитку лінгвістичних процесів, передусім на рівні фонетики мови, у кодуванні та трансляції змісту у мовленнєвій комунікації.

У сучасному дослідницькому полі мовознавства визнані такі фундаментальні напрямки наукових пошуків, як комунікативна потужність мови за кількістю мовних ареалів, соціокультурних сфер, мовна стабільність та фактори варіативності, мова, суспільство, культура (Кочерган М.П., Дворжецька М.П., Левицький А.Е., Огуй О.Д., Левицький В.В., Вежбицька А., Голубовська І.О., Денисова С.П., Коптілов В.В., Панасенко Н.І., Чередніченко О.І.)

Живе розмовне мовлення становить центр кожної мови [Масенко, 2004]. Сучасні акценти мовознавчих досліджень спрямовують увагу на поглиблення вивчення лінгвістичних процесів в англійській мові [Laver 1994; Roach 2000; Васько 2006]. У сучасній англійській мові, її Британському стандарті спостерігаються зміни під впливом національних стандартів англійської мови, особливо американського стандарту вимови та територіальних діалектів.

Вплив англійської мови ефективно стає всесвітньою *lingua franca*, адже на даний час ми маємо величезну кількість англомовних студентів і тих, хто розмовляє англійською мовою у всьому світі. Крім того, стрімко зростає кількість людей, що їдуть на Захід на заробітки. Величезна необхідність спонукає західні організації запропонувати однакові пакети або умови сервісу усім їхнім працівникам, не зважаючи на місце перебування.

Для багатьох людей, вихідців з різних країн, англійська не є першою мовою, і їхні знання мови можуть не відповідати тим самим культурним чинникам, що мають люди з англійською рідною. Розвиток Глобальної Англійської мови означає, що не може бути фіксованих припущень щодо думок людей, коли вони вживають конкретне слово.

У міжнародному контексті, використовуючи конкретне слово, чи люди розуміють те саме, що і ми, чи встановлюють вони ті самі обмеження на значення. Хіба можливо взяти англійський термін і прямо трансформувати його в іншу мову і бути впевненим, що він буде вжитий так само і створить ту саму розумову картину. Чи культурний шар означає, що вжите слово вибране чи створене має мати однаковий вплив і на розмовника і на слухача?

Процесові формування понять і їхнього введення у лексичну систему передуює процес “вибору” найбільш суттєвої сторони предмета чи явища, а вже потім – фіксування її в народній пам’яті за допомогою введення нової лексики – як результату процесу найменування – до лексичної системи мови [3].

З лінгвістичної точки зору той самий предмет в різних мовах набу-

ває неоднакового матеріального оформлення. Таким шляхом твориться “колективна філософія”, яка передається за допомогою мовних засобів і формує мовну картину світу. Саме в неї включається індивід з моменту свого народження. Мова, таким чином, етнічно детермінована. Крім того, вона задовольняє потреби людини у спілкуванні, зберігає досвід різних поколінь [12].

Аналіз перекладу як міжкультурної комунікації змушує дослідників все частіше звертатися до розгляду тексту як продукту певної культури, що має здатність впливати на свідомість членів певного культурного простору та, таким чином, опосередковано визначати його розвиток.

Лондонці, наприклад, що доїжджають на роботу на далекі відстані виберуть “leaves on the line”, але підтекст залишиться таємницею навіть для відвідувачів з інших англomовних країн. Непорозуміння свідомо можна уникнути, обмежуючи вживання фраз, що мають місцеві переваження. Лише читачі, які знайомі з Аргентино іспанською зможуть відповісти на запитання “Tenes un cospel pata el Subte, Flaco?” Для більш освічених прірва непорозуміння може бути менша, так як вони навчалися в англomовній країні чи були в літніх таборах, чи брали участь в обмінних університетських програмах, чи працювали в Англо-Американських фірмах. Проте, так як наша мова змінюється швидко, то час, проведений в англomовній країні може бути не достатній.

Людвіг Вітгенштайн порівнює мову із стародавнім містом: “Лабіринт малих вулиць і площ, старих і нових будинків, будинків різних періодів, і це все оточене прямими вулицями з однакових будинків”[17]. Це природа мови – розвиватись стрімко і вбирати в себе історичні особливості і адаптуватись до обставин, але цей процес прискорюється за допомогою швидкого електронного зв’язку, більшими можливостями приватних розмов, навіть із публічними фігурами і організаціями. Тим часом демократизуючи інновації (якщо не дратуючи) такі як face book і blogs.

Вплив masmedia також потрібно зауважити, адже терміни такі як “sub-prime” і “WMD” ввійшли у швидке використання. Букви стали такі широковідомі і використані, що немає потреби писати їх повними словами, проте, такі слова як “Water boarding” та “extreme rendition” все ще потрібно пояснювати.

“Rendition” ввійшло до 11-го доповнення Concise Oxford English Dictionary разом із визнаними словами такими як “hoodie”, плюс такі які не приходять в голову відразу включаючи “agroterrorism”, “abdominoplasty” і “zombic” (щодо комп’ютера, який може контролюватись ззовні хакером) [19]. Хоча деякі терміни існують менше року, якщо вони стосуються того, що вже давно загальноприйняте (“upskill”).

Мовні картини світу моделюються сукупністю концептів із яких вони складаються. Ми характеризуємо концепти як культурно зумовлені ментальні поняття, що мають пряме відношення “до цінностей, ідеалів і установок людей, ... до того, як вони думають про світ і про своє життя в цьому світі” [Влахов, с. 43]. Будь-які лінгвістичні міркування, чи то на рівні умовиводів, гіпотез або теорій, мають бути належним чином верифіковані. Виникає питання щодо того, якими ж критеріями об’єктивності слід керуватися перекладачу, аналізуючи культурно-специфічні мовні категорії. Потрібно встановити, що може слугувати адекватним критерієм відбору необхідного “культурно навантаженого” матеріалу під час перекладу, щоб відтворити мовну картину світу певного етносу чи індивіда [4]. Об’єктивізації вибірки лексичних одиниць і концептів в процесі інтерпретації можуть сприяти шість основних принципів: 1) принцип словникової (культурної) розробленості; 2) принцип частотності вживання; 3) принцип високої словотвірної розробленості; 4) принцип поширеності в межах фразеологічних одиниць мови; 5) принцип облігаторності аксіологічної маркованості; 6) їхній “ключовий” характер для духовності повного лінгвокультурного ареалу.

Якщо перші п’ять принципів є прозорими за своєю сутністю, то шостий заслуговує на особливу увагу. Перекладач повинен пам’ятати, що “ключові слова” належать до тієї унікальної для кожної людини лексики, через яку етнос самоідентифікується як колектив носіїв національної мови, що певним чином відчуває, мислить, сприймає та оцінює навколишню дійсність. Слова такого типу не становлять замкненої остаточної множини, а вибір і кваліфікація тих чи інших слів як “ключових” пов’язані з неабиякими труднощам при перекладі. Оскільки природа їхня сублогічна, вони виступають своєрідним конденсатом колективного несвідомого. Перекладач має право застосовувати методи та засоби, які він підбирає інтуїтивно, на підсвідомому рівні, однак посилення на культурно-мовне чуття аж ніяк не достатньо при відборі матеріалу в процесі перекладу [Фабіан]. Припустивши, що “ключові слова” в семантичному просторі мови й культури відіграють роль своєрідних кванторів, центральних точок, що організують великі культурні шари, ми дійдемо висновку про те, що “в тілі мови” це має відбиватися частотністю концептів, їхньою повторюваністю в емоційній або етнічній мовних сферах, “розробленості” у фразеологічній системі.

Згідно гіпотези Сапіра, природа мови впливає на те, як люди думають на ній і ви не можете мати для чогось слово, якщо немає концепту про те, що ви хочете виразити. Таким чином, терміни можуть створюватись для забезпечення конкретних потреб – “hate crime”, “homophobia” чи “islamist”, нові тому приклади.

Евфемізми завжди створювались для пом’якшення сили того, що

говориться; для того щоб різні речі не стикались, будучи досить специфічними, і для того, щоб виникали теми без образ. Простий термін “death” (відомий, як “Life” – Changing Event Number One) веде до шанобливих термінів таких як “pass away” або більш жаргівливі терміни, включаючи “ropped his dogs”, “kicked the bucket” і “fell of his perch”. Лондонська місцева церква має оголошення “For information on baptisms, marriages etc please contact the Pasish office”.

Інша техніка – це використання іншомовного слова, інколи із жаргівливою модною метою (“being economical with the verite”) увійшли в загальний вжиток, або інколи через те, що концепти дуже специфічні і не мають прямих еквівалентів в англійській мові (Schadenfreude, weltanschaueng або навіть zeitgeist). Сучасна мова буде адаптуватись, щоб задовільнити сучасні вимоги. Дослідження картин світу зумовило їхню категоризацію та систематизацію засобів вираження категорій в окремих мовах. Наступний крок – універсализація мовної картини світу, що ми бачимо на прикладі англїзації картини світу в рамках теорії глобалїзації. Проте при перекладі національна специфіка має бути включена для того, щоб уникнути втрати етнокультурного компонента як основи мовної картини світу певного індивіда [Апресян, с. 64]. Мовці є носіями універсалїй та диференціалів, що дає їм можливість бачити світ по-різному.

Отже, відтворюючи тонкощі мовної картини світу, перекладачі повинні акцентувати увагу на особливостях сприйняття дійсності індивідом, що зобов’язує їх діяти як дослідників тексту, його внутрішньої форми та її проявів у мовних елементах; зв’язків із культурним простором тощо. Варто враховувати надзвичайно інтенсивні останнім часом процеси культурної глобалїзації та мультикультуралїзму, оскільки саме в такий спосіб можна до певної міри досягти культурно специфічної еквівалентності перекладу, що є одним із першочергових завдань перекладача, та зберегти його первинну естетику.

В часи швидкозростаючої глобалїзації економіки, такі теми як “рівна платня” (equal pay) і закриття (“closing the gender gap”) не такі уже специфічні для американських компаній, як вони були раніше. Це й сприяло появі великій кількості термінології щодо робітничої практики. Більша обізнаність сучасної практики гендерних проблем призвели до використання гендерних нейтральних термінів, де можливо і прийнятна, що “he” не використовується для значення (“he or she”). Практика написання “his/her” або “s/he” може трансформуватись в інші європейські мови, але використовуючи множину є прийнятний еквівалент в англійській мові проте, не завжди вирішується в інших мовах. У французькій це eux/elles і в іспанській ellos/as.

Трудність з використанням термінів, що зумовлена соціальними змінами і сучасними концептами очевидна у Європейському Союзі, який використовує 23 робочі мови. Цікаво зауважити, що європей-

ська термінологічна база має “gender gap” в англійській, але не має еквівалента в італійській, не кажучи вже про латвійську. Німецький варіант звучить як geschlechtsspezifische Diskrepanz, яке напевно співзвучне із фразою. Іспанське diferencia debida al geneto звучить як еквівалент, а не як фраза загального вжитку.

Новачків будь-якої організації можна пробачити за те, що думають, що їхні колеги розмовляють на власній створеній мові, через те, що внутрішній жаргон вільно використовується в розмовах та внутрішній комунікації. Помноживши кількість жаргонних термінів на кількість організацій і офіційних мов в Європі, і породження проблем стає очевидним. Класичні євросоюзні терміни походять від “Euroromme” і “pigmeat” до “subsidiarity” і “stopping the clock”. Євросоюзні специфічні терміни такі як “Amsterdam Treaty” і “Schengen” і концепти такі як Acquis Communautaire (Братство загальних прав і обов’язків, що об’єднують Європейський Союз) невідворотно з’явилися. Ці приклади широко поширені, використовуються, загальновідомі і розуміються. Але просте звернення до статті 13 (антидискримінація) чи щось подібне не може бути таким чітким.

Такі фрази як “Accession Criteria” більш реальні ніж “Copenhagen Criteria” в той час такі терміни як “Qualified Majority Voting” небезпечні, тому що з першого погляду здаються самопояснюючими. Навіть термін “absorption” має свій власний контекст, стосуючись країн, які не спроможні ефективно використовувати допомогу через зменшення інфраструктури. “Close co-operation” здається простим, але стосується лише деяких країн.

Акроніми, звичайно, створюють своє життя і розвиваються безконтрольно. “CAP” (“Common Agriculture Policy”) і “EMU” (“Economic Monetary Union”) можуть мати свою історію, але більшість людей не розпізнають абревіатуру “FIFG” (“Financial Instrument for Fisheries Guidance”), “CFSP” (“Common Foreign and Security Policy”) чи навіть “CLRAE” (“Congress of Local and Regional Authorities of Europe”). Деякі терміни мають невиправдані абревіатури. Хто знайде щось спільне між (“N+2” і “autodecommitment”), означаючи, що фонди повинні бути витрачені за 2 роки, коли надійшли на місця. Новотворення збільшують різноманітність культур в Євросоюзі і тим самим породжують непорозуміння [21].

А що ж до жаргону? Якщо сумніваєтесь – дивіться в Google. Веб-сайт “A Plain Guide to Eurojargon” (europa. eu/abc eurojargon / index – en.htm) – це те, з чого варто почати. Він пов’язаний з глосарієм, що пояснює юридичні та технічні терміни і оберігається комісією Inter Agency Terminology Exchange (IATE). Це сертифікована система для усіх Євросоюзних термінологічних ресурсів з доступом до жаргону для всіх користувачів інституцій і громадян ЕС (europa. eu. Int/idabc/en/document/2294/565). Proz.com пропонує корисний “Plain Language

Guide to Eurojargon” (www.proz.com) translation-glossary-post/Many Languages/5021). BBC пропонує корисний, проте обмежений глосарій (news.bbc.co.uk/1/hi/world/Europe/3595155.stm).

Або ж www.international.lga.gov.uk/european_work/glossary.html, що містить корисні пояснення з Local Government Association. Внесіть “EU Terminology” і ви там. Великі організації мають свої групи слів або жаргонів, які розуміють ті, хто їх використовує весь час. Для інших вони можуть здаватися таємничою мовою. Євросоюз прагне використовувати менше жаргонів, але інколи це може бути корисним. Євроагенціям потрібно менше створювати термінів і також пам’ятати, що вони працюють з іншими організаціями та євроблікою, яка не хоче вивчати спеціальний курс, щоб одержати доступ до паперів, що впливають на щоденне трудове життя. Перекладачі повинні бути впевнені, що люди, користуючись термінами, легко і просто можуть їх перекладати. Літературний переклад *partenaires sociaux* (Fr), що означає (*both sides of industry*) є “соціальними партнерами, але у Великобританії, це означає чоловіки і жінки, або співмешканці”. Отже, можливість непорозуміння зростає, коли збільшується кількість мовних комбінацій.

У сфері лексичної семантики певне місце належить конотативним значенням, основу яких складають конотеми – потенційні семи, які не завжди фіксуються в словниковому значенні відповідного слова, але завжди є фіксованою у свідомості мовця. Зважаючи на те, що “поява в слові нового лексико-семантичного варіанта може бути розглянута як результат прагматичної варіативності слова, під якою мається на увазі варіювання його вживання в різних ситуаціях спілкування” [8] можна спостерігати процес перетинання сфер семантики і прагматики в царині конотативних значень.

Нові лексико-семантичні варіанти є своєрідним інструментом у процесі розширення сфери існування певного поняття. Оскільки лексема функціонує у вигляді лексико-семантичних у різних стилістично забарвлених прошарках мови, то у сфері існування певного поняття можна умовно поділити на відповідні семантичні сектори (пареміологічний, фразеологічний тощо) [14].

Словники сьогодні скоріше спонукають розвиток слів і значень, ніж прагнуть упорядкувати їх. Проект *Cobuild* забезпечує корпус більше 500 тис. слів з книжок, газет, журналів. Але тоді мова сама повинна відповідати на виклики, що створюються величезною кількістю людей в швидкому ритмі життя, проте мало поміркованими і відображеними.

Отже, слово є носієм не тільки актуальної інформації, яка передається в процесі повсякденної мовної комунікації; воно також акумулює соціально-історичну, інтелектуальну, експресивно-емоційну, оцінну інформацію загально гуманістичного і конкретного націо-

нального характеру. Така інформація складає соціально-історичний, національно зумовлений, культурний компонент змістової структури слова. Інтенсивний розвиток контактів між народами, потреба та необхідність обміну інформацією у процесі комунікації формують нові завдання перед лінгвістичними дослідженнями та вимагають глибокого та всебічного вивчення мовних явищ. Ця вимога торкається різноманітних аспектів мови. Що насправді дивно, це те, що мова залишається сталою на стільки на скільки вона є. Європейські агенції повинні бути більш уважнішими, створюючи нові терміни, а перекладачі відповідальнішими.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Бенкендорф Г.Д. Роль концепту Volk/народ в утворенні тоталітарних ідеологій і формуванні мов тоталітарних партій НСДАП і КІРС//типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – Вип. 10. – Донецьк: ДонНО, 2004. – С. 107-121.
3. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. – М: Языки славянской культуры, 2001. – 272 с.
4. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. – К: Логос, 2004. – 284 с.
5. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / пер.с.нем. – М.: "Прогресс", 2000. – 400 с.
6. Денисова С.П. Картина світу та суміжні поняття в зіставному дослідженні // Проблеми зіставної семантики. – Вип. 7. – К.: КНЛУ, 2005. – С. 9-14.
7. Дегтярьов Д.В. Семантика складу в реалізації когнівно-комунікативних інтенцій мовленнєвої комунікації. – Чернівці, 2008. – С. 86-87.
8. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1989. – 124 с.
9. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
10. Кочерган М.П. Зіставне мовознавство і проблеми мовних картин світу // Мовознавство. – 1004. – № 5, 6 – С. 12-22.
11. Кундзіч О.Л. Творчі проблеми перекладу. – К.: Дніпро, 1973. – 264 с.
12. Левицький А.Е. Перспективи дослідження картин світу в зіставному та перекладознавчому аспектах. – Чернівці, 2008.
13. Панасенко Н.І. Когнітивний ракурс семантики у романських, германських і слов'янських мовах // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – Вип. 5. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – С. 134-142.
14. Селіванова О.О. Пареміологічні парадокси в аспекті контрактив-

них досліджень // Проблеми зіставної семантики. – Вип. 6 – К.: КНЛУ, 2003. – С. 227-231.

15. Тищенко О.В. Концептуальна архітектоніка обрядових стереотипів: зіставний аспект // Проблеми зіставної семантики. – Вип. 5. – К.: КНЛУ, 2001. – С. 15-18.

16. Чердиченко О.І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.

17. Ludwig Wittgenstein. *Philosophical investigations*, 1953, Macmillan, Part 1, No. 18.

18. Tim Connell. Words are not enough. *The Linguist*, – No2, 2008

19. www.askoxford.com/worldofwords/newwords/?view=uk

20. www.geocities.com/CollegePark/4110/whorf.html

21. www.europa.eu.int/eurodicautom

22. www.bulgarian-translator.com/blogger/2006/04/euwordsmith-lifts-lid-on-eurojargon.html

23. www.collins.co.uk/books.aspx&group=140.

24. www.iol.org.uk